

INTERNETCONSULTATIE | Wetsvoorstel Participatiewet in balans

IAK-VRAGEN

Wat is de aanleiding?

Signalen vanuit de uitvoering, onderzoeken, maar ook nieuwsberichten hebben tot zorgen geleid over 'hardheden' in de Participatiewet. Het gevoel overheerst dat de overheid vooral op de regels let en weinig oog heeft voor de mens achter de uitkering of de complexe problemen waar deze mee kampt. Ook de uitvoerende professionals geven aan dat de huidige regels in praktijk knellen.

Naar aanleiding van bovenstaande zorgen heeft het vorige kabinet in 2021 een traject gestart tot verbetering van de Participatiewet.¹ Binnen dit traject is de Participatiewet in lijn met het coalitieakkoord gewogen op eenvoud, menselijke maat en uitvoering.² Streven daarbij is te komen tot een wet waarbinnen menselijke maat en vertrouwen centrale uitgangspunten vormen. Dit heeft geleid tot een uitgebreide beleidsanalyse: het rapport Participatiewet in balans.³

Wie zijn betrokken?

Het traject tot verbetering is opgepakt als een brede maatschappelijke opgave. Samen met bijstandsgerechtigden⁴, gemeenten, de Sociale Verzekeringsbank (SVB) en andere belanghebbende partijen zijn ervaren hardheden en knelpunten geïnventariseerd, achterliggende oorzaken geanalyseerd en oplossingsrichtingen geformuleerd. Hierbij zijn ook twee nieuwe onderzoeken en bestaande juridische- en wetenschappelijke inzichten betrokken.

Dit wetsvoorstel raakt dus bijstandsgerechtigden, gemeenten en de SVB.

Wat is het probleem?

Uit de beleidsanalyse die aan dit wetsvoorstel ten grondslag ligt kwamen verschillende knelpunten naar voren. Die raken de drie pilaren van de Participatiewet: inkomensondersteuning, re-integratie en handhaving. De conclusie van de beleidsanalyse is daarbij helder: de Participatiewet is momenteel uit balans. Door verschillende ontwikkelingen is sprake van:

- a. Een complex ingerichte bestaanszekerheid;
- b. Met als beperkt ervaren ondersteuning; en
- c. Een vaak als disproportioneel ervaren sanctieregime.

Hierdoor verkeren mensen in onzekerheid en komen ze moeilijker weer aan het werk. Daarbij ervaren ze in hun contact met de overheid wantrouwen en ontstaat het beeld van een wet die de menselijke maat uit het oog verloren is.

De knelpunten over het sanctieregime worden in een ander wetsvoorstel geagendeerd: namelijk in het voorbereiding zijnde wetsvoorstel handhaving sociale zekerheid.

Wat is het doel?

Streven van dit wetsvoorstel is om menselijke maat en vertrouwen tot centrale begrippen te maken binnen de uitvoering van de Participatiewet. In dit wetsvoorstel worden deze uitgangspunten vormgegeven, door:

- i. De regels en ondersteuning van de Participatiewet beter te laten aansluiten op de mogelijkheden en omstandigheden van de mensen voor wie ze bedoeld zijn;
- ii. Het vergroten van de rechtszekerheid, zowel qua rechten als plichten; en
- iii. Het creëren van meer handelingsruimte voor de uitvoerend professional.

Ad i

---

¹ Brief 'Aanpak Participatiewet en mogelijkheden tot maatwerk', Kamerstukken II, 2020/21, 34 352, nr. 207. Brief 'Uitkomsten rondetafelgesprekken Participatiewet en vervolgaanpak', Kamerstukken II 2020/21, 34 352, nr. 213.

² Coalitieakkoord Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst van 15 december 2021, p. 1.

³ Kamerstukken II, 2021/22, 34352, nr. 253.

⁴ Er is gesproken met ervaringsdeskundigen: mensen die momenteel nog in de bijstand zitten of in het verleden ervaring hebben gehad met de bijstand. In het beleidsplan worden deze ervaringsdeskundigen steeds aangeduid als 'bijstandsgerechtigden'.

Om de menselijke maat in een wet te verankeren, is het essentieel dat de uitgangspunten van de wet aansluiten bij de doelgroep van de wet. Is dat niet het geval, dan is het gat tussen wet en doelgroep te groot. De uitvoering mist dan het instrumentarium om de doelgroep passend te bedienen. De bijstandsgerechtigde voelt zich niet altijd erkend of gezien in zijn ondersteuningsbehoeften.

Conclusie vanuit het voortraject is dat het uitgangspunt dat bijstand tijdelijk is en iedereen weer aan het werk zal gaan, niet ten volle passen bij de doelgroep. Voor een groot deel van de bijstandsafhankelijken vormt uitstroom naar arbeid zeker op de korte termijn geen reëel perspectief.

Ad ii

Vertrouwen vraagt om wetgeving die zekerheid biedt, zowel in rechten als in plichten. In het wetsvoorstel worden rechten verduidelijkt en worden verplichtingen gewijzigd zodat deze helder en haalbaar zijn.

Ad iii

Tenslotte moet dat vertrouwen zich ook vertalen in een vertrouwen in het oordeel van de professional. Het is uiteindelijk aan de uitvoerend professional om te bezien of de wet in het individuele geval tot een uitkomst leidt die in overeenstemming is met de bedoeling van de wet. Zo niet, dan moet de uitvoerder de ruimte krijgen om de uitkomst bij te stellen.

Door een samenhangend pakket van maatregelen biedt de regering de uitvoeringsprofessional op korte termijn meer ruimte om te doen wat nodig is om mensen goed te ondersteunen.

Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?

Met dit wetsvoorstel worden knelpunten uit de wet weggenomen. Daarvoor is een wetswijziging noodzakelijk.

De regering is zich er daarbij van bewust dat de omslag naar een uitvoering waarbinnen menselijke maat en vertrouwen centraal staan, meer vraagt dan enkel de voorgestelde wijzigingen. Parallel aan dit wetgevingstraject, wordt daarom ook gewerkt aan de versterking van de vakkundigheid van de uitvoeringsprofessionals.

Belangrijk is ook om te vermelden dat dit wetsvoorstel een eerste stap vormt gericht op het wegnemen van knelpunten. Parallel loopt een breder traject tot het herzien van de Participatiewet, waarbij de doelen en uitgangspunten van de wet opnieuw tegen het licht worden gehouden.

Wat is het beste instrument?

Het streven is om menselijke maat en vertrouwen tot centrale begrippen te maken binnen de uitvoering van de Participatiewet. Daartoe wordt binnen dit wetsvoorstel ingezet op:

- a. De regels en ondersteuning van de Participatiewet beter te laten aansluiten op de mogelijkheden en omstandigheden van de mensen voor wie ze bedoeld zijn

Hoofddoel binnen de bijstandsverlening blijft dat betrokkenen uiteindelijk zelf in hun bestaan kunnen voorzien. Maar het huidige wetsvoorstel toont daarbij nadrukkelijk wel het besef dat voor een significante deelpopulatie de weg naar arbeidsinschakeling een lange is, waarbinnen participatie of in ieder geval het in stand houden van die participatie een eerste stap vormt.

Om uiting te geven aan dit perspectief is onder meer gekozen voor de introductie van een bredere meer generieke participatieverplichting en complementair daaraan een bredere aanspraak op ondersteuning vanuit de burger. En binnen dit perspectief passen ook de verschillende maatregelen om deeltijdarbeid in combinatie met aanvullende bijstand aantrekkelijker te maken, vanuit de constatering dat vaak een directe stap naar volledige uitstroom voor bijstandsafhankelijken een stap te ver is en deeltijdarbeid een effectieve tussenstap kan vormen.

- b. Het vergroten van de rechtszekerheid, zowel qua rechten als plichten

Binnen dit kader past onder meer de introductie van een giftenvrijlating, de harmonisatie van de aanvulling op de jongerennorm en de codificatie van de jurisprudentie met betrekking tot de specifieke normen voor gehuwden met een niet-rechthebbende partner. En ook de inzet op meer

bestaanszekerheid door aanpassing van het transactiestelsel, de introductie van het bufferbudget en de nieuwe regels rond verrekening van vakantiegeld en IKB.

c. Het creëren van meer handelingsruimte voor de uitvoerend professional

Het is uiteindelijk aan de uitvoerend professional om te bezien of de wet in het individuele geval tot een uitkomst leidt die in overeenstemming is met de bedoeling van de wet. Zo niet, dan moet de uitvoerder de ruimte krijgen om de uitkomst bij te stellen. Denk hierbij aan de mogelijkheden om indien de individuele omstandigheden daarom vragen de 4-weken zoekperiode voor jongeren en het principe van "aanvraagdatum is ingangsdatum" buiten toepassing te laten en de mogelijkheden om de verplichtingen toe te spitsen op de individuele omstandigheden van betrokkene.

Wat zijn de gevolgen voor burgers, bedrijven, overheid en milieu?

De specifieke gevolgen voor burger en uitvoerder verschillen per maatregel en zijn daarom afzonderlijk per maatregel beschreven. Zoals gezegd beoogt het wetsvoorstel de bijstandsgerechtigde meer rechtszekerheid en perspectief te bieden, terwijl de uitvoerend professional een instrumentarium wordt geboden om daar waar de situatie daarom vraagt maatwerk te bieden.